

ÞURÍÐUR ÓSK SIGURJÓNSDÓTTIR

RAUNFÆRNIMAT Í VERSLUNARFAGNÁMI – REYNSLA AF VERKEFNINU

Raunfærnimat hefur þróast töluvert á undanförunum árum og sífellt er unnið að innleiðingu þess í fleiri starfsgreinum. Ein af þeim greinum sem bæst hefur í flóruna nýlega er raunfærnimat fyrir einstaklinga með reynslu af verslunarstörfum. Í þessari grein verður fjallað um raunfærnimat í verslunarfagnámi hjá Mími-símenntun. Fjallað verður um upphaf verkefnisins sem og reynslu af ferlinu með tveimur hópum sem fóru í gegnum raunfærnimatið á þessu ári.

VERSLUNARFAGNÁM

Í raunfærnimati verslunarfagnáms er lagt mat á reynslu og þekkingu á mótí námsskrá Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins. Verslunarfagnám er starfstengt nám sem skiptist í nám í skóla og nám á vinnustað. Námið er hannað sérstaklega fyrir starfandi verslunarfólk sem sinnir almennum störfum í verslunum og er náminu ætlað að auka verslunarfærni og efla almenna og persónulega færni starfsfólks til að takast á við fjölbreytt og krefjandi verkefni í nútímaverslun. Við lok náms eiga starfsmenn að hafa faglegar forsendur til að bera aukna ábyrgð á ýmsum sviðum verslunar. Menntamálaráðuneytið hefur samþykkt að meta verslunarfagnamið til 51 framhaldsskólaeiningar (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, 2010). Einstaklingum sem hafa unnið í 3 ár að lágmarki í verslun og hafa náð 23 ára aldri gefst kostur á að koma í raunfærnimat og fá metna áfanga sem geta nýst til styttingar á verslunarfagnámi.

RAUNFÆRNIMAT Í VERSLUNARFAGNÁMI 2010

Upphaf verkefnisins má rekja til þess að vorið 2009 var framkvæmt raunfærnimat í vinnustaðahluta námsins hjá Mími-símenntun. Þátttakendur þá voru nemendur sem höfðu lokið bóklegu námi í verslunarfagnámi. Í kjölfarið hófst vinna við þróun raunfærnimats fyrir bóklega hluta námsins og var matið síðan framkvæmt á þremur símenntunarmiðstöðvum á haustönn 2010. Mímir-símenntun hafði umsjón með verkefninu en samstarfsaðilar voru SÍMEY á Akureyri, Viska í Vestmannaeyjum, Fagråd verslunar og þjónustu og Fræðslumiðstöð atvinnulífsins.

Markmiðin með verkefninu voru þessi:

- Að meta færni og þekkingu nemenda sem hafa hug á að hefja verslunarfagnám hjá símenntunarmiðstöðvum.
- Að gera skimunarlista til að meta frumþekkingu þátttakenda og hvort þekking þeirra sé nægjanleg miðað við markmið námsskrár til að taka þátt í raunfærnimatinu.
- Að gera sjálfsmatslista/gátlista út frá færni viðmiðum og markmiðum námsskrárinnar svo nemendur geti metið færni sína og þekkingu.
- Að framkvæma raunfærnimat með 30–40 þátttakendum.

Þuríður Ósk Sigurjónsdóttir

Í ferlinu felast skimunarviðtöl, gerð færniöppu, sjálfsmat, viðtöl við námsráðgjafa, viðtal við matsaðila, mat á raunfærni og hönnun námstilboðs til að geta lokið verslunarfagnámi.

Þegar öll gögn voru tilbúin (skimunarlisti, sjálfsmatslisti, og stoðgögn) og matsaðilar höfðu fengið þjálfun hófust starfsmenn símenntunarmiðstöðvanna þriggja handa við að afla þátttakenda. Alls fóru 32 einstaklingar í gegnum ferlið. Í bóklega hluta námsins var hægt að fá allt að 35 einingar metnar. Í hópnum voru margir með mikla starfsreynslu og færni, í raun langt umfram það sem gerð er krafa um samkvæmt námsskránni, meðaltal staðinna eininga var um 30 einingar.

Eftir að tilraunahópurinn hafði farið í gegnum raunfærnimat í bóklegum hluta verslunarfagnáms var ákveðið að gefa þátttakendum kost á að fara einnig í raunfærnimat í vinnustaðahlutanum. Umgjörðin í kringum þann þátt var endurskoðuð og ákveðið að styðjast við raundæmi sem sneri að vinnustaðnum og þátttakandi leysti úr og gerði skil á í viðtali. Þetta fyrirkomulag gafst vel og lögðu þátttakendur í flestum tilvikum talsverða vinnu í úrlausn verkefnisins.

Stoltur útskriftarhópur úr raunfærnimati verslunarfagnáms.

Framkvæmd verkefnisins í heild gekk vel og eftir endurskoðun á ferlinu þar sem hnökranir voru sniðnir af var raunfærnimat með nýjum hópum framkvæmt á þessu ári.

FERLI Í RAUNFÆRNIMATI VERSLUNARFAGNÁMS 2012

Mímír-símenntun hóf raunfærnimat í tveimur hópum á vorönn 2012. Þátttakendur voru alls 29, ýmist starfandi verslunarfólk eða atvinnuleitendur. Meiri hluti þeirra hafði langa reynslu af störfum í verslun og nokkrir eru núverandi eða fyrrverandi verslunar- eða deildarstjórar. Til mats voru 45 einingar eða allir námsþættir utan lokaverkefni og uppskeru.

Öflun þátttakenda tók töluverðan tíma og ljóst er að þörf er á því að kynna hugmyndafræði raunfærnimats betur, bæði fyrir markhópnum sem og fyrir stjórnendum fyrirtækja. Leitað var ýmissa leiða til að ná í þátttakendur svo sem með

auglýsingum í Fréttablaðinu, á heimasíðu VR, kynningu hjá Vinnuálastofnun, kynningum til fræðslu- og starfsmannastjóra nokkurra fyrirtækja og með kynningu beint til starfsmanna í verslunum.

Náms- og starfsráðgjafar gegna lykilhlutverki í öllu ferlinu við raunfærnimatið. Náms- og starfsráðgjafinn fylgir einstaklingnum frá upphafi til enda ferlisins. Fyrsta skrefið felst í viðtali þátttakanda og ráðgjafa. Þar er lagður grundvöllur að trausti, verkefnið er kynnt og farið er yfir skimunarlista þar sem kannað er hvort viðkomandi eigi erindi í matið. Í kjölfar viðtalsins tekur þátttakandi ákvörðun um hvort hann vilji taka þátt í ferlinu. Ef einstaklingurinn á ekki erindi eða kýs að taka ekki þátt í ferlinu getur náms- og starfsráðgjafinn aðstoðað við næstu skref í starfsþróun fyrir viðkomandi (Fjóra María Lárusdóttir og Haukur Harðarson, 2012). Upphafsviðtalið er því mjög mikilvægur þáttur í ferlinu. Auk þeirra 29 sem tóku þátt í raunfærnimatinu komu 18 manns í skimunarviðtal en

tóku ekki þátt í verkefninu. Ýmist uppfylltu þeir ekki skilyrði, töldu tímasetningu verkefnisins ekki henta að þessu sinni eða kusu að fara aðrar leiðir. Í þessum tilvikum gat náms- og starfsráðgjafi aðstoðað við næstu skref í starfsþróun hjá viðkomandi einstaklingi.

Að skimunarviðtalinu loknu hefst næsta skref í ferlinu sem felst í færniskráningu og sjálfsmati. Í færniskráningunni skráir viðkomandi reynslu, fyrra nám og aðra þekkingu sem hann býr yfir undir handleiðslu náms- og starfsráðgjafa (Fjóra María Lárusdóttir og Haukur Harðarson, 2012). Það er oft á þessum tímupunkti sem einstaklingurinn uppgötvar að hann búi yfir töluverðri þekkingu og reynslu sem hann hafði ekki áttað sig á og samhliða eykst oft trú á eigin færni. Í sjálfsmatinu leggur þátttakandi mat á hæfni sína út frá viðmiðum gildandi námsskrár með aðstoð matsaðila. Náms- og starfsráðgjafinn aðstoðar fagaðila í þeirri vinnu og myndar ákveðna brú milli þátttakanda og matsaðila. Það er mjög gott að mynda þessa tengingu við matsaðila áður en kemur að næsta skrefi í ferlinu, matsviðtölum.

Í raunfærnimati verslunarfagnáms gengu færniskráning og sjálfsmat mjög vel. Þegar hópurinn hittist í færniskráningu mynduðust tengsl á milli þátttakanda og þeim fannst gott að hitta aðra einstaklinga í sömu sporum. Í sjálfsmatinu var gengið skrefi lengra en þá var byrjað á stuttu hópefli, við tók færniskráning sem var byggð upp sem vinnustofa þar sem matsaðili leiddi umræður um hvern námsþátt fyrir sig og fór vel yfir hvernig bæri að meta sig út frá hverjum námsþætti. Virkilega góð stemming myndaðist í hópunum og voru þátttakendur mjög virkir í umræðum. Þetta gaf mjög góða raun og var mikilvægur undirbúningur fyrir matsviðtalið auk þess sem þetta styrkti enn tengsl innan hópsins.

Næsta skref í ferlinu eru matssamtöl en í þeim er þekking þátttakanda staðfest. Matið byggir á samtali milli einstaklings og matsaðila ásamt fyrirbyggjandi gögnum. Lögd er áhersla á það í viðtalinu að þátttakandi fái tækifæri til að koma þekkingu sinni á framfæri með ólíkum leiðum (Fjóra María Lárusdóttir og Haukur Harðarson, 2012). Í raunfærnimati verslunarfagnáms fer viðkomandi í tvö matsviðtöl. Í fyrra matsviðtalinu er farið yfir bóklega hluta námsins og sú þekking staðfest á móti viðmiðum námsskrár. Fyrra matsviðtalið tekur um tvær klukkustundir. Í matsviðtalinu eru tveir

matsaðilar sem báðir eru sérfræðingar í verslunarfærni, þátttakandi og ráðgjafi eftir þörfum hvers og eins. Stuðningur ráðgjafa getur skipt miklu máli í matsviðtalinu og nýttu þátttakendur sér þennan stuðning ráðgjafa í langflestum tilvikum. Í lok viðtals fengu þátttakendur afhent raundæmi sem sneri að vinnustaðahluta námsins. Þau komu svo aftur í viðtal eftir eina eða tvær vikur og gerðu grein fyrir raundæminu í viðtali. Í seinna viðtalinu var einn matsaðili og þátttakandi. Aðeins hluti þátttakenda, eða tæplega þriðjungur, óskaði eftir ráðgjafa í seinna viðtali enda búnir að mynda tengsl við matsaðila. Seinna viðtalið tók um það bil eina klukkustund.

Niðurstöður úr matsviðtölunum voru mjög góðar, einstaklingar fengu á bilinu 21–45 einingar metnar, að meðaltali 39,7 einingar.

Tafla 1. Fjöldi þátttakenda sem stóðust eða stóðust ekki mat í námsþáttum

Námsþættir	Mímír 29 þátttakendur	
	Staðið	Ólokið
Hugmyndafræði	29	
Viðskiptavinurinn	29	
Fjármál	19	10
Vinnustaðurinn	29	
Vörur	25	4
Vinnubrögð	28	1
Sjálfsþekking og námstækni	29	
Sveigjanleiki	29	
Samvinna	29	
Siðfræði	29	
Tjáning og framkoma	29	
Fagenska	27	2
Upplýsingaleikni	19	10
Verslunarreikningur	11	18
Hagnýtar raungreinar	27	2
Sérstök færni	19	10
Vinnustaðahluti	28	1

Í töflu 1 kemur fram að algengast var að þátttakendur stóðust ekki mat í námsþættinum verslunarreikningi.

Síðasti liður þessa ferlis er lokaviðtal hjá náms- og

starfsráðgjafa. Þar er farið yfir niðurstöður matsins og helstu áherslur í umsögnum matsaðila. Einnig er kannað hvort viðkomandi hafi áhuga á að ljúka námsleiðinni að loknu raunfærnimati eða setja sér önnur markmið að stefna að.

Í lokaviðtölunum kom fram áhugi hjá langflestum þátttakendum á að halda áfram í námi. Einnig létu margir í ljósi að þeim þótti ferlið uppbyggjandi og skemmtilegt. Nú á haustdögum hóf um helmingur þátttakenda í raunfærnimatinu nám í verslunarfagnámi til þess að ljúka þeim áföngum sem eftir stóðu. Einnig eru nokkrir þátttakendur sem hófu annað nám nú í haust. Þá eru dæmi um að atvinnuleitendur hafi sótt um vinnu og fengið starf eftir að hafa sýnt niðurstöður sínar úr raunfærnimatinu. Það er því ljóst að ávinningurinn er mikill.

AÐ LOKUM

Á heildina litið hefur raunfærnimat í verslunarfagnámi tekist vel. Ljóst er að þeir sem fóru í gegnum raunfærnimatið hafa styrkt í starfi eða atvinnuleit. Hvort tveggja er, að raunfærnimatið hefur styrkt þátttakendur persónulega og jafnframt hvatt marga til áframhaldandi náms eða starfsþróunar.

Einn erfiðasti þátturinn í verkefninu var að safna þátttakendum. Það staðfestir þörf á frekari kynningu fyrir markhópin og stjórnendur fyrirtækja. Fjöldi starfandi verslunarfélks er talsverður, þegar horft er til aðalstarfs tilheyrja fjölmennustu starfsstéttir landsins þjónustu og verslunargreinum (Hagstofan, 2011). Þó er lítil hefð fyrir menntun í verslunargreinum hér á landi. Það má því ætla að nokkuð stór hópur eigi erindi í raunfærnimat verslunarfagnáms. Því er óskandi að raunfærnimatið festist í sessi og að auðveldara verði að ná til markhópsins þar sem ávinningurinn er talsverður, ekki einungis fyrir einstaklinginn heldur samfélagið í heild. Þetta verkefni fellur vel að stefnu stjórnvalda um að hlutfall vinnuafis án menntunar á framhaldsskólastigi verði ekki hærra en 10% árið 2020 (Forsætisráðuneytið, 2008). Raunfærnimat er mikilvægur hlekkur til að ná því markmiði.

HEIMILDIR

- Fjóla María Lárusdóttir og Haukur Harðarson. (2012). *Leiðbeiningar fyrir matsaðila í raunfærnimati* (3. útgáfa). Reykjavík: Fræðslumiðstöð atvinnulífsins.
- Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. (2010). *Verslunarfagnám: námsskrá*. Reykjavík: Fræðslumiðstöð atvinnulífsins.
- Hagstofa Íslands. (2011:2). Laun, tekjur og vinnumarkaður. *Hagtíðindi* 97(4). Reykjavík: Hagstofa Íslands. Sótt 23. september 2012 af <https://hagstofa.is/lisalib/getfile.aspx?ItemID=13623>.
- Forsætisráðuneytið. (2008). *Yfirlýsing ríkisstjórnarinnar 17. febrúar 2008*. Reykjavík: Forsætisráðuneytið. Sótt 23. september af <http://www.forsætisraduneyti.is/frettir/nr/2866>.

UM HÖFUNDINN

Puríður Ósk Sigurjónsdóttir hefur starfað sem náms- og starfsráðgjafi hjá Mími-símenntun frá apríl 2010. Hún hefur lokið M.A. prófi í náms- og starfsráðgjöf frá Háskóla Íslands og B.A. prófi í félags- og kynjafræði frá sama skóla.

ABSTRACT

In recent years, validation of real competences has been developing significantly and is being introduced into an increasing number of occupations. Retail trade work is one of the occupations that has recently been added to this list. The article deals with validation of real competences in business studies at Mímir – Continuing Education. The beginning of the project is described and so is the experience of the process by two groups that went through the validation earlier this year.